

**W 100-lecie urodzin Profesora Tadeusza Słowikowskiego (1907-1993)
Ogólnopolska sesja naukowa dydaktyków historii
Kraków 8 grudnia 2007**

Katedra Edukacji Historycznej w Instytucie Historii Akademii Pedagogicznej zorganizowała 8 grudnia 2007 roku ogólnopolską Sesję naukową z okazji 100. rocznicy urodzin Profesora Tadeusza Słowikowskiego, twórcy i wieloletniego kierownika Katedry Dydaktyki Historii. Spotkanie odbyło się w Sali Senackiej AP. Uczestniczyło w nim kilkadziesiąt osób, przybyłych z takich ośrodków akademickich, jak Katowice, Kraków, Opole, Rzeszów, Toruń, Zielona Góra i in. Przed obradami w kościele Przemienienia Pańskiego OO. Pijarów odprawiona została Msza św. w intencji śp. Prof. T. Słowikowskiego. Następnie uczestnicy z kwiatami pojechali na cmentarz Rakowicki, by przy grobie Profesora przeżyć chwilę zadumy i refleksji.

Przewodnim motywem sesji – uroczyście otwartej przez JM Rektora AP prof. dr hab. H. Żalińskiego – stały się koncepcje naukowo-dydaktyczne, działalność i dziedzictwo myśli edukacyjnej Profesora. Autorzy sześciu referatów oraz uczestnicy dyskusji przypominali Jego bogaty dorobek naukowy, szeroką działalność organizacyjno-dydaktyczną, a także nieustanne wysiłki na rzecz rozwoju dydaktyki historii jako nauki. Szczególnie podkreślano rolę Profesora w kształceniu kadry naukowej dydaktyków historii w uczelni i w kraju oraz Jego czynny udział w rodzącej się w latach 60. współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie. Nawiązał bowiem kontakty z ośrodkami dydaktycznymi na Węgrzech, w Bułgarii, Czechosłowacji i Niemieckiej Republice Demokratycznej.

Wygłaszane referaty podejmowały następujące kwestie:

- Rys życia i działalności Tadeusza Słowikowskiego (prof. AP dr hab. C. Nowarski)
- Dorobek Tadeusza Słowikowskiego z zakresu dziejów nauczania historii i związane z nimi koncepcje teoretyczne (prof. dr hab. J. Maternicki)

- Proces poznawczy ucznia podstawowym wyznacznikiem działań edukacyjnych nauczyciela historii w koncepcjach Tadeusza Słowikowskiego (prof. dr hab. J. Rulka)

- Teoretyczne i praktyczne znaczenie podręcznika Tadeusza Słowikowskiego *Metodyka nauczania historii* w kształceniu nauczycieli (prof. dr hab. A. Suchoński)

- Tadeusza Słowikowskiego rola i znaczenie w kształceniu kadry dydaktyków historii w Polsce powojennej (prof. dr hab. A. Zielecki)

- Osobowość Tadeusza Słowikowskiego jako nauczyciela akademickiego w uczelni kształcącej nauczycieli (mgr K. Augustynek).

W wystąpieniach referentów i uczestników dyskusji można wskazać na kilka kwestii, charakterystycznych dla życia i dokonań bohatera sesji. Droga życiowa T. Słowikowskiego zaczęła się 2 sierpnia 1907 w Opatkowicach koło Proszowic, gdzie w rodzinie od pokoleń związanej z zawodem nauczycielskim przyszedł na świat. Jego ojciec Bolesław pracował w szkole powszechnej, zaś dziadek był nauczycielem szkoły ludowej. Młody T. Słowikowski, po ukończeniu szkoły powszechnej w rodzinnych Opatkowicach, kontynuował naukę w Gimnazjum im. T. Kościuszki w Miechowie, które ukończył w 1926 roku. Następnie rozpoczął studia historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie miał okazję słuchać wykładów znakomitych historyków, m.in. Ludwika Piotrowicza, Władysława Konopczyńskiego, Jana Dąbrowskiego, Stanisława Kota i Romana Grodeckiego. Na studiach przejawiał zainteresowanie różnymi dziedzinami historii. Uczęszczał na wykłady z historii Kościoła, które prowadził ks. biskup Michał Godlewski. Brał także udział w zajęciach z historii sztuki i historii literatury. Ponadto chodził na wykłady ze statystyki i ekonomii.

Równocześnie zaczął odkrywać w sobie talent pedagogiczny. Na IV roku zapisał się na Studium Pedagogiczne UJ i brał udział w zajęciach z dydaktyki historii, którymi kierował dr Antoni Kłodziński. Pod jego kierunkiem odbywał praktykę pedagogiczną w krakowskim Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego. Z szacunkiem i podziwem odbierał lekcje historii prowadzone przez dr Franciszka Fuchsa i wspomnianego wcześniej Kłodzińskiego. Po napisaniu u prof. J. Dąbrowskiego pracy magisterskiej pt. *Postać Władysława Odonica na tle jego stosunków z Laskonogim* uzyskał w 1931 roku stopień magistra filozofii w zakresie historii. Rok później pomyślnie złożył egzamin na nauczyciela szkół średnich i uzyskał kwalifikacje zawodowe do nauczania historii w szkołach średnich ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich, zarówno państwowych, jak i prywatnych. Mógł więc w 1932 roku rozpocząć drogę zawodową jako tymczasowy nauczyciel w Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie. Po zdaniu kolejnego egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich przeniósł się do Nowego Sącza, gdzie otrzymał stałą posadę nauczyciela historii w Gimnazjum im. J. Długosza. Pracował tutaj aż do wybuchu wojny we wrześniu 1939 roku.

T. Słowikowski przeżył całą okupację w Szreniawie koło Proszowic, u swoich rodziców. Zarabiał na życie pełniąc funkcję sekretarza w Związku Plantatorów Tytoniu. Był tam zatrudniony od stycznia 1940 roku do końca wojny. Ponadto zaangażowany

zował się w podziemną działalność nauczycielską. Na terenie Proszowic uczestniczył w kursach tajnego nauczania, traktując tę ryzykowną aktywność jako obowiązek społeczny i patriotyczny. Tuż po wojnie, jako jeden z pierwszych, zgłosił się do pracy i otrzymał etat w Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie. W 1950 roku został przeniesiony do I Liceum Ogólnokształcącego im. B. Nowodworskiego. Równolegle kierował Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym przy krakowskim Kuratorium Oświaty. Następnie powierzono mu funkcję kierownika Sekcji Historii w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych. Na tym stanowisku pozostawał do 1954 roku. W ramach urzędowych obowiązków prowadził ożywioną działalność w zakresie doskonalenia czynnych nauczycieli historii. Z tego tytułu uczestniczył w wielu konferencjach nauczycielskich, zwłaszcza w okresie wakacyjnym, na terenie województw: krakowskiego, kieleckiego, rzeszowskiego, katowickiego i innych. Z inicjatywy Ministerstwa Oświaty prowadził zajęcia z dydaktyki historii na kursach nauczycielskich, odbywających się m.in. w Warszawie, Bydgoszczy, Jaśle, Gorlicach, Malborku, Otwocku, Sopocie i Zakopanem. W swojej działalności hołdował zasadzie łączenia teorii z praktyką, pokazując związki teoretycznych założeń nauczania z ich praktyczną realizacją.

Wraz z intensywną pracą nauczycielską w szkole T. Słowikowski odnowił kontakty naukowe z Instytutem Historii UJ, umożliwiające mu kontynuowanie badań historycznych nad późnym średniowieczem polskim. Ich finałem była wysoko oceniona praca doktorska pt. *Zbigniew Oleśnicki wobec elekcji Kazimierza Jagiellończyka*, napisana pod kierunkiem prof. J. Dąbrowskiego. Promocja doktorska miała miejsce w dniu 31 maja 1947. Jednakże u schyłku lat 40. dr T. Słowikowski zaczął odchodzić od mediewistyki i badań z nią związanych. Na pierwszy plan swoich zainteresowań naukowych wysunął problematykę historyczno-dydaktyczną, powodowany niewątpliwie pozytywnymi doświadczeniami w pracy szkolnej i szczególną inspiracją takich dydaktyków, jak A. Kłodziński, F. Fuchs, czy Helena Mrozowska. Wkrótce dydaktyka historii stała się głównym polem jego naukowych studiów i badań źródłowych. Uprawiał ją także w salach uczelni wyższej, bowiem w 1949 roku rozpoczął wykłady i ćwiczenia z zakresu nauki o Polsce i świecie współczesnym na UJ oraz na Politechnice Krakowskiej. Dwa lata później został też wykładowcą historii sztuki na UJ. W tej uczelni odbywał zajęcia zlecone do 1965 roku. W latach 1960-1967 dojeżdżał również do Katowic, by realizować zajęcia dydaktyczne w tamtejszej Wyższej Szkole Pedagogicznej.

Dr T. Słowikowski od 1951 roku swoje losy na wiele lat związał z krakowską Wyższą Szkołą Pedagogiczną – uczelnią, którą współtworzył, rozwijał, umacniał i rozsławiał do końca swoich dni. W jednym z wywiadów przyznał, iż „WSP w Krakowie stworzyła mi idealne warunki do pracy naukowej. Jej charakter sprzyjał rozwojowi dydaktyk szczegółowych, a rektor Wincenty Danek wykazywał szczególne zrozumienie dla potrzeb dydaktyki historii”. W tej uczelni najpierw powierzono mu obowiązki kontraktowego wykładowcy metodyki historii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym, potem był zastępcą profesora, zaś od 1960 roku pracował na stanowisku docenta. Tytuł naukowy docenta otrzymał na podstawie całokształtu dorobku

naukowego, głównie pracy monograficznej pt. *Poglądy na nauczanie historii w Polsce w wieku XVIII oraz dydaktyczna koncepcja Joachima Lelewela*. W 1969 roku doc. dr T. Słowikowski uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych. W krakowskiej WSP pracował etatowo do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego (1977). Już jako emerytowany profesor nadal prowadził zajęcia zlecone, głównie seminaria (do 1980).

Wieloletnią, zawodową działalność nauczycielską i uczelnianą Profesor stale łączył z pracą naukowo-badawczą. Od lat 50. szeroko rozwijał badania nad dziejami nauczania historii, których efektem były rozprawy i monografie ogłaszane drukiem. Wśród nich warto pamiętać o pionierskich studiach nad polską myślą dydaktyczną w XVIII wieku, badaniach wokół koncepcji dydaktycznych i twórczości podręcznikarskiej Joachima Lelewela, analizie teorii i praktyki nauczania historii w Wolnym Mieście Krakowie. Równoległym nurtem naukowych dociekań był mechanizm nauczania-uczenia się historii na wszystkich szczeblach kształcenia. W publikacjach z okresu powojennego, bezpośrednio adresowanych do praktyki szkolnej, podejmował najważniejsze problemy metodyczne. Syntetyczną prezentację osiągniętych wyników badawczych zawarł w trzech wydaniach swojego podręcznika metodyki nauczania historii (1967, 1972, 1975), poszukiwanego i popularnego wśród studentów i nauczycieli historii.

Podczas sesji podkreślano swoisty dar nawiązywania przez Profesora T. Słowikowskiego kontaktu psychicznego ze studentami oraz życzliwość wobec otoczenia, a zwłaszcza licznego grona uczniów i wychowanków. Pod Jego kierunkiem napisano ponad trzysta prac magisterskich, czternaście doktorskich i pięć habilitacyjnych. Profesor uczestniczył jako promotor albo recenzent prawie we wszystkich przewodach doktorskich i habilitacyjnych z dydaktyki historii przeprowadzonych po wojnie w Polsce. W trakcie długoletniej pracy pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji. Od 1957 roku był kierownikiem Zakładu Metodyki Nauczania Historii, przekształconego po trzech latach w Katedrę Metodyki Nauczania Historii. Na tym stanowisku pozostał do chwili reorganizacji uczelni w 1971 roku. Wówczas przejął stery Zakładu Dydaktyki Historii i Wychowania Obywatelskiego, którym sprawnie kierował do czasu przejścia na emeryturę.

W latach 1960–1965 Profesor T. Słowikowski pełnił funkcję Prodziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, zaś w latach 1965–1971 nieprzerwanie był Dziekanem tegoż Wydziału. W okresie od 1971 do 1973 roku pracował na stanowisku Dyrektora Instytutu Historii. Względy zdrowotne nie pozwoliły Mu dłużej pełnić tej funkcji. Przez wiele lat kierował Komisją Dydaktyczną przy Zarządzie Głównym PTH.

Profesor Tadeusz Słowikowski za swą pracę zawodową i działalność naukową był honorowany szeregiem nagród, odznaczeń i wyróżnień. Czterokrotnie otrzymał nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Został Kawalerem Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał krzyże zasługi, a także Medal Komisji Edukacji Narodowej. W uznaniu niepospolitych zasług Senat Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, uchwałą z dnia 26

września 1990, nadał Mu tytuł *doctora honoris causa*. Trapił chorobami, zmarł 16 kwietnia 1993 w Krakowie.

Podczas sesji wypowiedziano wiele cennych myśli, spostrzeżeń i uwag, ukazujących aktualność niektórych twierdzeń i wskazań Profesora. Warto więc je przypominać oraz nawiązywać do dorobku naukowego jednego z najwybitniejszych dydaktyków historii w Polsce po II wojnie światowej. Można w nim znaleźć inspirację do podejmowania działalności badawczej na polu edukacji historycznej w nadchodzących latach, do czego, mam nadzieję, przyczyni się także opublikowanie materiałów z niniejszej konferencji.

Czesław Nowarski